

PERSONAL BANKRUPTCY IN THE CZECH REPUBLIC AS A SOCIAL PHENOMENON OF THE PRESENT AND ITS COMPARISON WITH PERSONAL BANKRUPTCIES IN SLOVAKIA AND AUSTRIA

Radim Kalabis¹

Abstract

Execution of natural persons, the rate of household affection in the Czech Republic as well as the debt ratio is at present high enough that the total number of executions executed and the number of newly ordered executions became a policy used by both politicians and parties seeking to address the affected voters. Simple solutions in this context practically do not exist. Due to the structure of the affected population, it is not possible at the this time to expect their situation to improve or it was easy to improve. Of the total number of persons and households facing execution in the Czech Republic Personal bankruptcy is one option for many debtors to escape the debt trap, respectively to solve their difficult financial situation. The aim of this article is to evaluate the current state of the possibility of access to debt relief in the Czech Republic and to consider possible impacts of the number of indebted persons on the economy and to compare the Czech legislation with the legislation in the cited neighboring countries.

Keywords

Execution, Debt Relief, Personal Bankruptcy, Debtor, Creditor

I. Úvod

Osobní bankrot jako způsob řešení úpadku dlužníka je v podmínkách České republiky cílem mnoha zadlužených osob, které čelí exekucím a nejsou schopny se vymanit ze zadlužení. Dostupnost osobního bankrotu, a to zejména v podobě schválení splátkového kalendáře, je ovšem pro drtivou část dlužníků nedostupnou metou, a to jak díky nedostatku stabilního příjmu a jeho výhledů do budoucna, tak i díky vysoké hranici dluhu, který musí být uhrazen nezajištěným věřitelům. Téma oddlužení je v současné době velmi aktuální, a to zejména s ohledem na uvažovanou novelizaci insolvenčního zákona, která má zpřístupnit oddlužení většímu množství osob než doposud.

Článek přináší jednak shrnutí současného stavu, tak i stručné srovnání právní úpravy osobního bankrotu u nejbližších sousedů s náhledem na možné řešení de lege ferenda.

II. Osobní bankrot – současný stav a stručné srovnání s vybranými státy

Zadlužení v České republice je ze strany občanů vnímáno natolik negativně, že se z něj stalo také jakési politikum, kterého využívají jednotlivé strany jako výrazná předvolební témata. Velmi citlivě je vnímán zejména počet exekucí a osudů osob, které jsou těmito exekucemi stíženy. Jak uvádí exekutorská komora, k období roku 2018 je evidováno cca 820 000² exekucí s tím, že u mnohých takto postižených se nejedná o jedinou exekuci, které jsou nuceni čelit.

Celková zadluženost domácností v současné době činí cca 1,6 bilionu korun, kdy pochopitelně největší podíl na této zadluženosti mají úvěry na bydlení, které se podílí ve výši cca 1,2 bilionem

¹ Technical University of Ostrava, 17. listopadu 2172/15, 708 00 Ostrava; University of Social and Administrative Affairs, Vítězslava Nezvala 801/1, 736 01 Havířov, Czech Republic. E-mail: kalabis@email.cz

² Aktuálně.cz (2018).

Personal Bankruptcy in the Czech Republic as a Social Phenomenon of the Present and Its Comparison with Personal Bankruptcies in Slovakia and Austria

korun a na druhém místě s velkým odstupem jsou potom úvěry na spotřebu v hodnotě cca 0,3 bilionu korun.³

Z hlediska problematiky osobních bankrotů, kterým se věnuje tento příspěvek, jsou nejproblematictější složkou úvěry, poskytované na spotřebu. Zákon o spotřebitelském úvěru⁴ dává v ustanovení § 86 odst. 1 a 2 povinnost pro poskytovatele úvěru, řádně si prověřit bonitu klienta, zejména jeho schopnosti pravidelně splácet úvěr, a to porovnáním jeho příjmů a výdajů domácnosti. Nutno podotknout, že byť směřoval zákonodárce k omezení praktik na trhu zejména nebankovních půjček, kdy na nějakou formu spotřebitelského úvěru dosáhla prakticky každá zletilá osoba, aniž by se poskytovatelé jakkoliv obtěžovali zjistit její osobní majetkové poměry, situace se ani po přijetí citovaného zákona ve znění pozdějších předpisů, nikterak dramaticky nezlepšila, a to zejména na poli tzv. mikropůjček, poskytovaných zpravidla do 5.000,-Kč, kdy mnozí poskytovatelé i přes zpřísněná pravidla tato ignorovali a i nadále nabízeli za nevýhodných či netransparentních podmínek tyto úvěry spotřebitelům, pro které byly takovéto půjčky de facto poslední či jedinou možností, kde si půjčit potřebný obnos, a to s ohledem na jejich velmi nízkou finanční bonitu. S nevýhodnými spotřebitelskými úvěry, nízkou bonitou klientů a jejich následnou neschopností splácet úvěry, které často nedosahují co do výše jistiny ani částku 10.000,-Kč se pojí již zmiňovaná problematika exekucí, která dále u těchto osob prohlubuje již tak špatnou sociální situaci a stává se často neřešitelným problémem. V rámci České republiky jsou nejpostiženějšími Ústecký, Karlovarský, Liberecký a Moravskoslezský kraj, ve kterých se pohybuje míra osob, stížených exekucí od cca 18% v Ústeckém až po cca 10% v Moravskoslezském kraji.⁵

Shodou okolností kraje, které jsou vyjmenovány shora a jejichž obyvatelé jsou stíženi takto vysokou měrou exekucí, vykazují dle dat Českého statistického úřadu také nejvyšší míru chudoby⁶.

Vysoká míra zadlužení jednotlivců, postihující zpravidla také širší rodinu, což představuje významný sociální problém a vysoký počet prováděných exekucí je bezpochyby velmi zatěžující prvek pro sociální systém státu a jednoduchým řešením by bylo oddlužení těchto osob formou tzv. osobního bankrotu dle podmínek insolvenčního zákona⁷ a mohlo by se také zdát, že není nic snadnějšího, nicméně v poměrech České republiky se jedná o složitý problém.

Podívejme se podrobněji na znění zákona a podmínky, za kterých lze na osobní bankrot dosáhnout. Dlužník, tedy osoba, která má více věřitelů, peněžité závazky po dobu delší než 30 dnů po lhůtě splatnosti a závazky není schopna plnit – tedy zastavila platby u podstatné části peněžních závazků, neplní je po dobu delší než 3 měsíce po lhůtě splatnosti či není možno dosáhnout uspokojení věřitele např. exekucí⁸, má možnost se obrátit na soud s návrhem na řešení své situace v rámci insolvenčního řízení. V ustanovení § 389 citovaného zákona se uvádí, že dlužník může insolvenčnímu soudu navrhnout, aby jeho úpadek nebo jeho hrozící úpadek řešil oddlužením, jde-li o právnickou osobu, která podle zákona není považována za podnikatele a současně nemá dluhy z podnikání nebo o fyzickou osobu, která nemá dluhy z podnikání. Samotné dluhy z podnikání nemusí představovat stopku pro to, aby mohl zadlužený subjekt dosáhnout na oddlužení, a to za předpokladu, že s tím souhlasí věřitel, jde o pohledávku věřitele,

³ ČNB (2018).

⁴ Zákon č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru ve znění pozdějších předpisů.

⁵ Mapa exekucí (2018).

⁶ Statistika&My (2017a).

⁷ Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení, ve znění pozdějších předpisů.

⁸ Ustanovení § 3 z. č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení, ve znění pozdějších předpisů.

kteřá zůstala neuspokojena po skončení insolvenčního řízení, ve kterém insolvenční soud zrušil konkurs na majetek dlužníka podle § 308 odst. 1 písm. c) insolvenčního zákona nebo jde o pohledávku tzv. zajištěného věřitele, tedy takového, jehož pohledávku jistí např. zástavní právo k nemovitosti aj., kdy přesné vymezení způsobu zajištění obsahuje insolvenční zákon⁹.

Na první pohled je vše jasné, nicméně dlužník, který by chtěl na řešení své situace oddlužením dosáhnout, musí splnit celou řadu dalších podmínek. Základem je, aby byl v období následujících 5 let od povolení oddlužení soudem schopen uhradit svým nezajištěným věřitelům minimálně 30% z celkové výše dluhu. Další podmínkou je pravidelná úhrada odměny insolvenčního správce, která se hradí měsíčně. Novelou Insolvenčního zákona, která nabyla účinnost od 1. 6. 2017, má insolvenční správce nárok vedle pravidelné měsíční odměny také na odměnu, která se odvíjí od množství přezkoumaných přihlášek a činí 25% výše, stanovené prováděcím právním předpisem pro odměnu z počtu přezkoumaných pohledávek v konkursu.¹⁰ Vedle toho musí oddlužovanému zbýt dostatečná částka na živobytí, která se navyšuje v případě, že se jedná o osobu, vyživující nezletilé dítě apod.

Podmínky pro oddlužení jsou tak poměrně striktně stanoveny a pro velké množství zadlužených osob jsou prakticky nesplnitelné. Dlužník musí soudu předložit jednak výhled příjmů na následujících 5 let a také jejich dostatečnou výši, aby bylo možno očekávat splnění požadovaného, shora uvedeného limitu. Jejich sociální situace jim buďto osobní bankrot neumožňuje nebo nejsou schopni doložit výhled příjmů na 5 let dopředu díky tomu, že nemají stálé zaměstnání a pracují příležitostně nebo je jejich oficiální příjem nízký a nepostačuje na úhradu předepsaného minima 30% pro nezajištěné věřitele. Jsou dlužníci, kteří se nedostatečné příjmy snaží kompenzovat pomocí darovacích smluv, které uzavírají nejčastěji s rodinnými příslušníky, kteří se takto zavážou hradit dlužníkovi k jeho oficiálnímu příjmu pravidelně měsíčně dar po dobu následujících 5 let, kdy dlužník prochází insolvenční.

Tento model je však pro mnoho potenciálních dárců nepřijatelný, jelikož takto uzavřená darovací smlouva se stává součástí insolvenčního návrhu dlužníka a soud se může na dárce kdykoliv v průběhu oddlužení obrátit s výzvou, aby plnil dar na účet insolvenčního správce tak, jak se k tomu zavázal, případně tak může učinit sám insolvenční správce. V případě, že dárce není schopen hradit částky, ke kterým se zavázal, je to on, kdo zpravidla musí situaci řešit a písemně odvolat dar dle podmínek, stanovených § 2068 a násl. občanského zákoníku¹¹, a to buď pro nouzi nebo pro nevděk.

Darovací smlouvy jsou prakticky jedinou možností pro řadu dlužníků, jak dosáhnout na řešení své situace oddlužením.

Pokud soud schválí dlužníkův návrh na řešení formou oddlužení, má dlužník po dobu 5 let velmi omezené možnosti, jak nakládat se svými příjmy. Veškeré mimořádné příjmy, jako jsou například dary, dědictví apod., je povinen dlužník oznámit insolvenčnímu správci a následně jsou z takto získaného majetku uspokojováni věřitelé. Dlužník nemá možnost dobu splácení zkrátit, a to ani za situace, kdy by požadované minimum 30% splatil před uplynutím této lhůty, jelikož se jedná o minimální rozsah a je-li zde možnost dlužníka hradit dále a uhradit tak nad rámec těchto 30%, potom oddlužení dále pokračuje. Jedinou možností předčasného ukončení oddlužení je splnění 100% uspokojení, například z důvodu zisku mimořádného příjmu.

Zadlužené osoby, které na oddlužení nedosáhnou pro nesplnění podmínek, představují i nadále velkou zátěž pro ekonomiku, jelikož se buď pohybují v zóně tzv. šedé ekonomiky a snaží se své

⁹ Ustanovení § 2 písm. g) z.č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰ Ustanovení § 38 odst. 1 z.č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení, ve znění pozdějších předpisů.

¹¹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Personal Bankruptcy in the Czech Republic as a Social Phenomenon of the Present and Its Comparison with Personal Bankruptcies in Slovakia and Austria

skutečné příjmy skrývat před exekutory nebo se ocitají na existenčním dně a v tzv. dluhové pasti, jelikož často pokračují exekuce, které nepokrývají ani neustále narůstající úrok z jistiny exekované částky a odměnu exekutora. Takovíto lidé často vůbec nemají šanci své dluhy splatit. Přitom pokud by mohli všichni dlužníci či alespoň většina z nich svou situaci řešit osobním bankrotem, který by ovšem musel být nastaven podstatně odlišně od současné právní úpravy, potom by to ekonomice prospělo, jelikož by se tito lidé opětovně stali plnohodnotnými spotřebiteli. Jak vyplývá ze statistik, česká ekonomika je jak v letošním, tak i v loňském roce „tažena“ převážně spotřebou domácností¹².

Skutečnost, že množství dlužníků, resp. osob v úpadku, může mít či má přímý negativní vliv na ekonomiku, je již dlouho diskutovaným tématem a objevuje se například i ve starších pracích na toto téma.

Kupříkladu ekonom Frederick Yeager již v roce 1974 publikoval názor, že jakákoliv rušivá síla, která ovlivňuje schopnost spotřebitelů pokračovat ve stimulaci hospodářské činnosti prostřednictvím nákupů, má výrazný dopad na celkovou úroveň ekonomiky.¹³ Rušivými vlivy se zde rozumí mimo jiné také osobní bankroty spotřebitelů.

Jak je patrné nejen z tohoto článku, ale i z přístupu Spojených států k řešení krizových situací v ekonomice, spotřeba a schopnost jedince být spotřebitelem je pro zdejší prostředí velmi podstatná.

Opačnou cestou jdou státy Evropy, tedy přesněji řečeno Evropské unie, kde je smyslem insolvenčního řízení v podobě osobního bankrotu spíše motivovat dlužníka k tomu, aby se již situace do budoucna neopakovala.

Jak vyplývá například z rozsáhlé studie o systémech oddlužení v Evropě¹⁴, český model oddlužení je jedním z těch, které jsou k dlužníkům poměrně striktní. Ve srovnání například s rakouským modelem, kdy původně bylo možno dlužníkovi za určitých okolností povolit uhradit věřitelům 10% z celkového dluhu ve lhůtě až 7 let, má český oddlužovaný toliko 5 letou lhůtu a striktně nastavenou podmínku plurality věřitelů, kdy musí být minimálně 2 a dlouhodobé neschopnosti hradit své závazky. Díky tomu je, jak jsem již uváděl, pro mnoho dlužníků toto řešení dluhové situace nedostupné.

Pokud bychom se opět podívali na sousední Rakousko, na konci června minulého roku byla rakouským parlamentem přijata novela rakouského insolvenčního zákona, která s sebou přináší další úlevu pro dlužníky, jelikož sice došlo ke zkrácení doby oddlužení na 5 let, ale současně je možné za vymezených podmínek prolomit minimální 10% hranici pro úhradu dluhů. Ani rakouská novela však není zcela benevolentní, protože zachovává i nadále mimo jiné i formu tzv. Zahlungsplanu, který museli schválit věřitelé, vykonávající takto dohled na dlužníkovou snahou dostat alespoň z části svým závazkům. Úlevy plynoucí z novely směřují hlavně k nejméně majetným dlužníkům, ale i zde se očekává jejich úsilí (toto musí být prokazováno) a disciplína, spočívající v tom, že se nebudou dále zadlužovat.¹⁵

¹² Statistika&My (2017b).

¹³ Yeager (1974).

¹⁴ Mapa exekucí (2017).

¹⁵ Schönherr (2017).

České úpravě oddlužení je částečně podobná tak, kterou nalezneme na Slovensku. Oddlužení zde upravuje zákon o konkurse a reštrukturalizácii¹⁶, kdy problematiku osobního bankrotu řeší ustanovení § 166 a násl. tohoto zákona, účinného po novelizaci od 1. 3. 2017¹⁷

Tak, jak v české právní úpravě, i ta slovenská například zavedla povinnost dlužníka, obrátit se na insolvenční soud nikoliv osobně, ale prostřednictvím specializovaného subjektu. V české úpravě mohou podávat návrhy osoby s právním či ekonomickým vzděláním (advokáti, notáři, insolvenční správci, exekutoři) případně dlužník sám, pokud má právní vzdělání magisterského stupně), případně jej mohou za dlužníka podat k tomu pověřené akreditované osoby dle ustanovení § 390a odst. 1 písm. b) zákona č. 182/2006 Sb., které vypracovávají návrh pro dlužníka zdarma. Na Slovensku je dlužník povinen obrátit se na Centrum právnej pomoci, které jednak tento návrh vypracovává a podává a jednak také dlužníkovi může za zákonem stanovených podmínek poskytnout půjčku na úhradu nákladů, spojených s oddlužením ve výši 500 EUR. Centrum právnej pomoci může dlužníkovi určit také advokáta, který jej dále v oddlužení zastupuje, a to zejména v oddlužení splátkovým kalendářem.¹⁸ Výše splátek pro dlužníka na Slovensku a lhůta, po kterou prochází oddlužením, je obdobná jako v České republice. Dlužník by měl být schopen kromě nákladů na oddlužení splátkovým kalendářem, což je v tomto případě 500 EUR poplatku a cca 200 EUR nákladů právního zastoupení advokátem, kterého dlužníkovi stanoví Centrum právnej pomoci, dále uhradit věřitelům ve lhůtě 5 let částku minimálně 30% veškerých dluhů.¹⁹ Splátkový kalendář přichází v úvahu u dlužníka, který má nějaký majetek nebo příjem, ze kterého bude schopen hradit náklady oddlužení (cca 700 EUR) a minimálně 30% věřitelům. Dlužník, který nemá žádný majetek, ani příjem však po zmiňované novele zákona o konkurse a reštrukturalizácii dostal šanci v podobě konkursu, kdy prakticky jeho jednou povinností pro to, aby se dluhů zbavil, je obrátit se na Centrum právnej pomoci a být ve lhůtě 3 let od podání návrhu schopen uhradit ve splátkách poplatek 500 EUR Centru právnej pomoci (poplatek spojený s řízením). Tato benevolence byla po přijetí nové právní úpravy poměrně silně kritizována věřiteli, nicméně uvolnila cestu pro vyřešení dluhové pasti pro tisíce nemajetných osob.

Do roku 2017, kdy byla přijata novela shora uvedeného zákona, platil na Slovensku pro dlužníky, resp. osoby, které chtěly řešit svou dluhovou situaci, poměrně přísný režim, který fakticky vylučoval nízkopříjmové osoby bez majetku z možnosti se dluhů zbavit.

Dlužník musel mít před novelou slovenského insolvenčního zákona osobní majetek minimálně ve výši 1660 EUR a samotné oddlužení bylo za poplatek 664 EUR²⁰, který je po novele nahrazen, jak již bylo uvedeno, jednorázovou platbou ve výši 500 EUR, kterou si může dlužník půjčit od Centra právnej pomoci, nicméně k tomu je nutno připočítat ještě zmiňované náklady advokáta.

K této problematice bych chtěl zmínit, že jak Česká republika, tak i Slovenská republika mají v tomto ohledu podobný přístup, tedy povinnost dlužníka obrátit se na specializovaný subjekt, který byl v České republice prosazen zejména proto, aby se zabránilo praktikám tzv. oddlužovacích firem.

¹⁶ Zákonč. 7/2005 Z.z., Zákon o konkurse a reštrukturalizácii a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

¹⁷ Zákon č. 377/2016 z. z.

¹⁸ Zákon č. § 166k z.č. 7/2005 Z.z., Zákon o konkurse a reštrukturalizácii a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

¹⁹ Centrum právnej pomoci (2017).

²⁰ Investujeme.sk (2017).

III. Zamýšlená novelizace insolvenčního zákona v části osobního bankrotu v ČR

Celá řada dlužníků s napětím očekávala, jak dopadne loňská snaha někdejšího ministra spravedlnosti Roberta Pelikána novelizovat insolvenční zákon v oblasti osobního bankrotu a zpřístupnit oddlužení mnohem většímu množství dlužníků. Plánovaná úprava počítala s tím, že se za určitých situací prodlouží celková lhůta splácení na 7 let namísto dosavadních 5 – zde podobnost s rakouskou úpravou, kdy bude současně odstraněna minimální hranice pro splacení dluhů nezajištěným věřitelům, o čemž však bude rozhodovat insolvenční soud po zvážení všech okolností daného případu.²¹

V novelou navrhovaném ustanovení § 412a insolvenčního zákona mělo dojít ke splnění oddlužení splněním splátkového kalendáře se zpeněžením majetkové podstaty buď úhradou pohledávek v plné výši, nebo 50% v průběhu 3 let od schválení oddlužení nebo 30% v průběhu 5 let od schválení oddlužení a nebo za situace, kdy po dobu 7 let od schválení oddlužení nebylo dlužníku oddlužení zrušeno. O poslední citované možnosti měl rozhodovat soud, který měl hodnotit chování dlužníka a jeho úsilí při úhradě dluhů.

Pro odpor části odborné veřejnosti, věřitelů a části politického spektra nakonec nebyla tato novela přijata. Hlavním argumentem proti tomuto návrhu byla možnost oddlužení po 7 letech, kde by mohlo docházet k situacím, že by věřitelé byli uspokojeni jen minimálně či vůbec a dlužníkovi by tak postačovalo prokazovat snahu.

Záměr novelizovat právní úpravu osobního bankrotu, tedy oddlužení, však zcela nezapadl a v současné době se opět připravují nové varianty, které vláda plánuje projednat v tomto volebním období.

V současné době je například diskutován návrh na změnu, která by spočívala v jakémsi zmírnění stávající 5 leté varianty, počítá se například s možností odpustit dlužníkům úroky a hradit toliko jistinu či ponechat možnost soudům rozhodnout o tom, zda dlužník splnil povinnosti spojené s oddlužením i za situace, kdy nedošlo k úhradě 30% pohledávek nezajištěných věřitelů²². Která varianta a kdy bude nakonec vybrána je otázkou. Lze se však domnívat, že jinak vystupují politici napříč politickým spektrem před nadcházejícími komunálními volbami, byť těmi rezonují zcela jiná – tedy především regionální témata, a jinak budou hovořit po jejich uplynutí.

IV. Závěr

Zamyšlení nad touto otázkou, které je také cílem článku, je nutno pojmout v několika rovinách. První rovinou je ekonomická. Není pravděpodobně sporu o tom, že velký počet dlužníků – spotřebitelů, kteří jsou zcela či částečně vyloučeni z fungování na trhu, je pro ekonomiku státu špatné. Česká republika je malou otevřenou ekonomikou, jejíž ekonomický růst je z velké míry závislý na spotřebě, jak již bylo zmíněno v úvodu článku. Osob, které jsou v dluhové pastí či čelí exekucím a jsou zadluženy, je v české republice cca 863000 dle údajů k roku 2017,²³ ale jejich počet pochopitelně neustále narůstá.

Například v již zmiňovaných Spojených státech bylo zjištěno, že pokud se nemohou dlužníci z řad občanů – spotřebitelů rychle vrátit tzv. do oběhu – tedy opětovně spotřebovávat zboží a služby, má to negativní dopad na ekonomiku.²⁴

²¹ Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky (2017).

²² Echo24.cz (2018).

²³ Mapa exekucí (2018).

²⁴ Bizfluent (2017).

Když se zamyslíme v prostředí České republiky nad tím, které regiony jsou nejpostiženější z hlediska exekucí, tedy například Karlovarský, Ústecký či Moravskoslezský kraj, potom si nelze nepovšimnout, že se současně jedná o regiony, které se ve zmenšené míře podílejí na tvorbě HDP a bylo tomu tak například i v minulosti, jak lze vyčíst ze statistiky, zveřejněné Českým statistickým úřadem, která zpracovávala vývoj regionálního HDP na obyvatele mezi léty 1995 – 2007, kdy je vidět, že nejhorší výsledky měl Karlovarský kraj²⁵.

Že se tento trend příliš nemění, je patrné například z analýzy Českého statistického úřadu, zveřejněné v roce 2014, která mimo jiné poukazuje opět na starší výzkumy, které porovnávaly situaci v regionech z hlediska regionální tvorby HDP od roku 1995. Kraje, jako je Karlovarský, Ústecký, ale i Liberecký i Královehradecký jsou neustále oproti jiným regionům ČR zaostávající. Regionem, který je hodnocen jako proměnlivý z hlediska tvorby HDP je kraj Moravskoslezský.²⁶

Zůstává tedy otázkou, zda vysoká míra zadlužení domácností a jednotlivců v těchto regionech není současně brzdou jejich dalšího rozvoje. Pokud bychom tyto stovky tisíc zadlužených osob v exekuci vrátili v těchto postižených regionech zpět na trh jako plnohodnotné spotřebitele, kteří by opět mohli v plném rozsahu nakupovat zboží a služby, bezpochyby by to mělo pozitivní efekt minimálně na rozvoj obchodu a služeb a tedy i na ekonomický růst těchto postižených oblastí.

Vedle ekonomické roviny zde máme pochopitelně také rovinu morální a etickou – tedy zda je z pohledu věřitelů spravedlivé, poskytnout takto širokému spektru dlužníků možnost vymanit se z dluhů, aniž by museli cokoli splatit či by splatili jen minimální množství pod současný limit 30%. Tato otázka je velmi složitá a bezpochyby by vydala na samostatný článek, který by spíše obsahově spadl do oblasti právní teorie či etiky, nicméně je nutné si uvědomit, že věc není černobílá a nelze ji vnímat jen z pohledu věřitele.

Mezi věřiteli jsou zcela určitě tací, kteří poskytují jednotlivou půjčku jednomu dlužníkovi a byli by tak silně znevýhodněni, pokud by věřitelé nabyli dojmu, že nemusí své dluhy splácet. Kromě těchto věřitelů jsou to také obce, kterým dlužníci dluží například za odpady, či dopravní podniky, kterým dluží černí pasažíři. Z pohledu této skupiny dlužníků (banky poskytující hypotéky jsem do této skupiny nezahrnul, jelikož se jedná zpravidla o tzv. zajištěné věřitele), by benevolence vůči dlužníkům vyslala negativní signál a současně by jej vyslala i dlužníkům samotným, kdy by jim de facto naznačila, že nerespektovat pravidla se vyplatí. To by bylo nade vše pochybnost špatně. Na druhou stranu je zde velká skupina věřitelů z řad poskytovatelů mikropůjček a drobných spotřebitelských úvěrů, jako jsou splátkové společnosti, a jiné úvěrové firmy, které působí na trhu již řadu let, jsou známy například týdenním splátkováním úvěrů a většině čtenářů je jejich činnost známa. Tito věřitelé nejsou při vzniku situace, kdy jim jejich dlužník přestane plnit, zcela bez viny, resp. mnohdy nesou hlavní díl viny tím, že si bonitu svého klienta nijak neověří, často nejsou výjimkou ani půjčky po telefonu. Tuto praxi se nepodařilo vymýtit ani s novelou zákona o spotřebitelském úvěru tak, jak již bylo stručně zmiňováno.

Domnívám se, že novela insolvenčního zákona by měla přinést jakýsi zlatý střed mezi naprostou benevolencí vůči dlužníkům a mezi současným stavem, kdy i při minimálním limitu 30% splacení celkového dluhu řada dlužníků na cestu z dluhové pasti nedosáhne. Přínosem pro zmírnění podmínek bude zcela určitě růst spotřeby a tedy i ekonomiky, minimálně na regionální úrovni tam, kde je situace v současné době nejhorší. Přešlapování na místě a dohady o etických

²⁵ Český statistický úřad (2017).

²⁶ Statistika&My (2014).

Personal Bankruptcy in the Czech Republic as a Social Phenomenon of the Present and Its Comparison with Personal Bankruptcies in Slovakia and Austria

či právních negativech zmírnění podmínek oddlužení nepřinesou ve výsledku nic ani věřitelům, protože velká část dlužníků nebude za současných podmínek nikdy schopna dluhy uhradit, ani ekonomice, protože tyto desítky či stovky tisíc osob budou zatlačeny do šedé zóny ekonomiky, tedy zkrátka přijde jak sociální systém státu, tak i ekonomika jako taková, protože tito lidé současně nebudou schopni spotřebovávat zboží a služby v plné míře. Jsem toho názoru, že pokud se podmínky pro oddlužení nezmírní, budou se silně postižené regiony i nadále potýkat s nízkou mírou hospodářské úrovně a regionálního HDP a dlouhodobým efektem bude jejich ekonomická stagnace a vylidňování.

Literatura

Aktuálně.cz (2018). *Tisková zpráva prezidia EKČR k článku „Chudé Česko“*. Dostupné online <http://www.ekcr.cz/1/aktuality-pro-media/2484-tiskova-zprava-prezidia-ekcr-k-clanku-chude-cesko-publikovaneho-na-portalu-aktualne-cz?w=> (12. 06. 2018).

Bizfluent (2017). *How Does Bankruptcy Affect the Economy?* Dostupné z <https://bizfluent.com/how-does-4924544-bankruptcy-affect-economy.html> (02. 05. 2018).

Centrum právnej pomoci (2017). *Osobný bankrot*. Dostupné z http://www.centrumpravnejpomoci.sk/wp-content/uploads/2014/03/Bro%C5%BE%C3%BAra-OB-02_2017.pdf (01. 05. 2018).

Český statistický úřad (2017). *Rozdíly v ekonomické výkonnosti krajů*. Dostupné z <https://www.czso.cz/documents/10180/20535610/13820902.pdf/45aa8225-a3a0-4a96-b400-7327a45709eb?version=1.0> (08. 06. 2018).

ČNB (2018). *Celkové zadlužení domácností (v mil.Kč) – ekonomika ČNB*. Dostupné online <https://www.kurzy.cz/cnb/ekonomika/celkove-zadluzeni-domacnosti-v-mil-kc/> (14. 06. 2018).

Echo24.cz (2018). *Při osobním bankrotu splatit i méně než 30%? Opozici se to nelíbí*. Dostupné z <https://echo24.cz/a/S29L5/pri-osobnim-bankrotu-splatit-i-mene-nez-30--opozici-se-to-nelibi> (02. 09. 2018).

Investujeme.sk (2017). *Čo prinesie osobný bankrot dlžníkom a čo veriteľom*. Dostupné z <https://www.investujeme.sk/clanky/co-prinesie-osobny-bankrot-dlznikom-a-co-veritelom/> (01. 04. 2018).

Mapa exekucí (2017). *Systémy a formy oddlužení v Evropě*. Dostupné z http://mapaexekuci.cz/wp-content/uploads/2017/04/Analyza_WEB.pdf (14. 05. 2018).

Mapa exekucí (2018). *Mapa exekucí*. Dostupné z <http://mapaexekuci.cz/index.php/mapa-2/> (14. 06. 2018).

Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky (2017). *Sněmovní tisk 1030/0, část č. 1/8, Novela z. – insolvenční zákon – EU*. Dostupné z <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=7&ct=1030&ct1=0/> (01. 04. 2018).

Schönherr (2017). *Austria, Major changes in Personal Bankruptcy Law*. Dostupné z <https://www.schoenherr.eu/publications/publication-detail/austria-major-changes-in-personal-bankruptcy-law/> (14. 05. 2018).

Statistika&My (2014). *O čem skutečně vypovídá regionální HDP?* Dostupné z <http://www.statistikaamy.cz/2014/02/o-cem-skutecne-vypovida-regionalni-hdp/> (08. 06. 2018).

Statistika&My (2017a). *Lidé v regionech soudržnosti se potýkají s více typy ohrožení*. Dostupné z <http://www.statistikaamy.cz/2017/06/lide-v-regionech-soudrznosti-se-potykaaji-s-vice-typy-ohrozeni/> (14. 07. 2018).

Statistika&My (2017b). *Spotřeba domácností táhne růst HDP*. Dostupné z

<http://www.statistikaamy.cz/2017/12/spotreba-domacnosti-tahne-rust-hdp/> (14. 06. 2018).

Yeager, F. C. (1974). Personal Bankruptcy and Economic Stability. *Southern Economic Journal*. 41(1), 96-102.

Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 377/2016 Z. z..

Zákon č. 7/2005 Z.z., Zákon o konkurse a reštrukturalizácii a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Personal Bankruptcy in the Czech Republic as a Social Phenomenon of the Present and Its Comparison with Personal Bankruptcies in Slovakia and Austria